

Collectie F. Beekman.

Buitenmensen op strand en duin

Er bestaan maar weinig afbeeldingen van werkzaamheden die in de duinen en op het strand gebeurden. Uit de stad Den Haag kwamen schilders en tekenaars op het omringende platteland en in de duinen soms werkende mensen tegen, die ze inspireerden tot kunstwerken. Door Frans Beekman

De naleesters

Op de afgebeelde prentbriefkaart uit 1908 staat de reproductie van een schilderij van Philip Sadée uit 1874. Onder Scheveningen staat te lezen: 'Nalezen in de duinen'. Kaarten met deze afbeelding waren ook in andere kustplaatsen te koop, maar dan met het bijschrift 'De naleesters'. De titel van het schilderij blijkt te zijn: 'Nalezen van aardappels in de duinen bij Monster'. In de verte staat op de kust een houten bak, dat mogelijk de seinpaal bij Ter Heijde voorstelt. Zowel over de aardappelveldjes in de duinen als over de naleesters is wat te vertellen.

Wie halverwege Loosduinen en Monster vlak langs de weg in het Polanenduin loopt, ziet de resten van afgegraven stukjes duin, omringd door een lage zandwal. Het verschil tussen wal en duin is soms moeilijk te zien. Het is goed mogelijk dat het schilderij van Philip Sadée (1837-1904) in deze duinen is gemaakt. In die jaren kon je zo het duin inlopen, want prikkeldraad bestond nog niet. Koeien liet men hier ook grazen, ze werden gehoed door een wachter die de hele dag met de beesten meeliep en 's avonds naar de boerderij terugkeerde.

Het uitgegraven duin, waar de aardappels werden geteeld, was vochtig en werd verrijkt met visafval, straatvuil en mest. Aardappelen vormden een echt volksvoedsel en

de duinaardappelen waren minder gevoelig voor de gevreesde aardappelziekte. Overal in de Hollandse duinen werd dit gedaan, vooral in de nabijheid van vissersdorpen.

Het schilderij 'Nalezen van aardappels' duidt op nog iets anders. Net als het schilderij 'Arenleesters' van de Franse schilder Millet uit 1857 verwijst de voorstelling naar het Oude Testament (Ruth 2:2), waar de frase 'aren lezen achter de maaiers' voorkomt. In feite is het schilderij van Sadée een Bijbels tafereel, alleen zijn de aren hier aardappels. Net als in de Bijbel kregen meisjes en vrouwen toestemming van een boer het aardappelveld 'na te lezen'. Na de oogst mochten ze de achtergebleven aardappeltjes opspitten. Dit nalezen werd gezien als het ongeschreven recht van de armen. Deze kunstenaar van de Haagse School brengt niet alleen de grote armoede van de vissersbevolking in beeld, maar vooral ook het zware leven van de vrouwen. Wanneer hun mannen op zee waren, moesten zij immers overal voor zorgen. Met bijna fotografische nauwkeurigheid heeft Philip Sadée de voorstelling geschilderd. Hij deed dat niet op een romantische, maar meer sociaal-realistische manier en verbeeldde zo de grote armoede in de negentiende eeuw.